

UTKAST
Bakgrundsdocument

Svanenmärkning av
Skrivredskap
Version 3.0

Maj 2008

Innehåll

1. INTRODUKTION.....	3
2. GENERELLA FAKTA OM KRITERIERNA	3
3. KRITERIEUTVECKLING/REVIDERING	5
4. MOTIVERING TILL KRAV OCH KRAVNIVÅER.....	6
5. NYA KRAV I FRAMTIDA KRITERIER.....	10

1. Introduktion

Detta bakgrundsdokument förklarar framförallt förändringarna utförda i denna revision av skrivredskapskriterierna från version 2.5 till 3.0. Dokumentet ger ett underlag till generella frågeställningar för miljömärkning av skrivredskap. Motiveringar till krav och även krav som inte har ställts på svanenmärkta skrivredskap redovisas.

Utvärderingen under 2007 gav underlag att genomföra revideringen så att möjligheten för kulpennor (benämns även bläckpennor i dagligt tal) att bli miljömärkta skulle öka. Den gav även en målsättning att det ska finnas miljömärkta kulpennor inom snar framtid efter att kriterierna har blivit beslutade.

2. Generella fakta om kriterierna

Kriteriedokumentet omfattar kriterier för miljömärkning av skrivredskap. Produktgruppen omfattar bl.a. kulpennor, blyertspennor, stiftspennor, Overhead-, whiteboard-, märkpennor, tuschpennor och kritor. Nordisk miljömärkning kan besluta om utvidgning av produktgruppsdefinition efter miljöbedömning av aktuell produkt.

Kraven gäller produkten inklusive refill och förpackning/emballage.

Vid revisionen har projektgruppen övervägt eventuell ändring av produktgruppsavgränsningen med anledning av att göra den tydligare. Inom branschen och hos konsumenter finns olika namn på olika produkter och därför öppnar vi upp för utvidgning av produktgruppen efter miljöbedömning av Nordisk miljömärkning.

Motivering för Svanenmärkning

Miljöbelastningen för skrivredskap är först och främst kopplat till innehåll av tungmetaller och organiska lösningsmedel i produkterna. För att en produkt skall kunna miljömärkas måste miljö- och hälsoegenskaperna till produkterna, inklusive emballage, uppfylla vissa krav. Det är vidare viktigt att det finns skillnader mellan produkter på marknaden vilket gör det möjligt att säkerställa att de bästa produkterna ur miljöhänseende kan miljömärkas. Detta etyder vidare att det finns potential till förbättring hos flertalet av producenterna. De parametrarna som det ställes krav på i kriteriedokumentet är identifierade på bakgrund av information om de viktigast miljöeffekterna och potential till förbättring.

- **Råvaruutvinning:** De flesta innehållsämnen i produkterna är syntetiska. Det är svårt att beräkna resursförbrukningen vid utvinning och bearbetning av råvaror. Det är också svårt att skaffa upplysningar om ursprung och produktionsmetoder när det är flera försäljnings- och produktionsled mellan utvinning av råvaror och den slutliga produkten. Förnyelsebara råvaror till t.ex. träblyertspennor skall inte härstamma från miljöer med höga biologiska och/eller sociala värden.
- **Produktion:** Krav angående utsläpp till luft, vatten och jord ställs av myndigheterna i förbindelse med produktionstillstånd. Vidare vill krav angående arbetsmiljö och användning av hälsoskadliga ämnen regleras av myndigheter i respektive land där produktionen finns. Miljömärkning ställer dock krav på att licensinnehavaren ska säkerställa att grundläggande principer och rättigheter för arbetsförhållanden ska vara uppfyllda vid produktion av Svanenmärkta skrivredskap. Licensinnehavaren ska säkra att produktionen av skrivredskapen är baserad på ILO:s konventioner för barnarbete, tvångsarbete, hälsa och säkerhet, organisationsfrihet och rätt till kollektiv förhandling, diskriminering, disciplin, arbetstid och lön. Miljömärkningen ställer även krav på vall av material för att minimera användningen av tungmetaller, organiska lösningsmedel och klorerad plast.
- **Användning:** Hälsoskadliga, barnsäkerhet och spridning av miljöfarliga kemikalier till miljön är parametrar som avgör hur miljöskadliga produkterna är. Skrivredskap som blir avfall efter

endast har används en gång bidrar till ökat resursslöseri. Organiska lösningsmedel kan bidra till bildandet av fotokemiska oxidanter. Användning av organiska lösningsmedel kan också vara olämpligt för användarna ut ifrån ett hälsoperspektiv.

- **Produktemballage och avfall:** Miljöskadliga ämnen i skrivredskap och bläck kan vid förbränning och deponering förorsaka utsläpp till miljön. Användningen av emballage bidrar till ett ökat resursanvändande. Emballage utgör ett problem med hänvisning till resursanvändning (material och energi) vid produktion av emballage, utsläpp vid produktion samt transporter. Emballage utgör också ett avfallsproblem. Från en resurssynpunkt är det viktigt att minsta möjliga emballage används. Det bör därför stimuleras till användandet av refill system, då detta bl.a. reducerar det totala emballage behovet. Som avfall kan miljöskadliga ämnen i skrivredskap och emballage förorsaka utsläpp till miljön vid förbränning och deponering. Licensinnehavaren ska uppfylla nationella regler, lagar och/eller branschavtal angående retursystem för emballage i de nordiska länder där de miljömärkta produkterna säljs.

Kriterieversion och giltighetstid

Efter att SFS i sin utredning "Basutredning om kontorstillbehörens antal och kvalitet, samt om deras relation till den nordiska miljömärkningen" blev lagt fram för NMN i december 1994, blev det beslutat att det skulle sättas igång ett arbete med utveckling av kriterier för miljömärkning av skrivredskap. Kriterieutvecklingen av första generationens kriterier föregicks utan expertgrupp under Norskt ledarskap under 1995-1996.

Kriterierna blev först utvärderade under 1997. Första revideringen startade under våren 2000 efter att en ny revidering hade lagts fram för NMN i april 1999 och efter att kriteriedokumentet hade blivit förlängt i 2,5 år, till den 18 mars 2002.

Version 2.0 fastställdes av Nordisk Miljömärkningsnämnd den 27 september 2001 och fick giltighetstid t.o.m. 18 september 2005.

Den 17 december 2002 godkände Nordisk Miljömärkning en ändring i krav 4.1, efter beslut i SLM. Ändringen bestod av att bläck/pigment i overheadpennor, whiteboardpennor och märkpennor (permanenta fiberpennor) som är klassificerade som mycket brandfarliga med riskfrasen R11 också blev tillåtna. Kriteriedokumentet fick versionsnummer 2.1.

Den 15 december 2004 beslutade Nordisk Miljömärknings Nämnd en ändring i krav 4.4, Refillkravet skall även omfatta reservoarpennor, kulpennor och stiftblyertspennor. Samtidigt blev kriteriedokumentet förlängt med 2 år till 18 december 2007, Nytt versionsnummer blev 2.2.

På SLM den 9 november 2006 blev det beslutat att kriterierna skall förlängas med 1 år till den 31 december 2008. Nytt versionsnummer blev 2.3.

På SLM den 15 juni 2007 blev det beslutat ändringar i krav 4.2. Denatureringsmedel i alkohol och organiska pigment/färger får ingå, även om de innehåller aromatiska hydrokarboner. Nytt versionsnummer blev 2.4.

På NMN den 19 oktober 2007 blev det beslutat att kriterierna skall förlängas med 1 år till den 31 december 2009. Nytt versionsnummer blev 2.5.

Utvärdering utfördes september 2007 och denna gav underlag till beslut om revidering under 2008.

Revideringen startade under våren 2008 med målsättningen att de nya reviderade kriterierna skall beslutas vid NMN i november 2008. Revisionen genomförs av främst av Sverige med ett mindre stöd av Norge och Danmark. De Finska och Isländska sekretariaten deltar inte i revisionen.

UTKAST
Bakgrundsdokument
Svanenmärkning av Skrivredskap
Version 3.0 Maj 2008

Revisionen har blivit genomförd av:

Sverige: Ove Jansson, SIS Miljömärkning

Norge: Arne Godahl, Stiftelsen Miljømerking i Norge

Danmark: Thomas Christensen, Miljømærkesekretariatet

Den nordiska marknaden

I Sverige säljs ca 60 miljoner kulpennor per år. I de andra nordiska länderna är försäljningen proportionell mot folkmängden.

De största aktörerna är Ballograf, BIC och Pilot. Andra varumärken är Staedtler, Sanford (med Parker, Waterman och Paper Mate), Uni, Faber Castell samt en stor grupp egenimporterade pennor och pennor med eget varumärke, främst från Kina och Indien.

Nästan all tillverkning ligger utanför de nordiska länderna. Svanenmärkta produkter är alla designade för främst professionella inköpare. Det finns inte idag några svanenmärkta skrivredskap direkt anpassade för konsumentmarknaden.

Projektgruppen kommer i samarbete med svenska branschföreningen KEPA (www.kepa.nu) uppdatera marknadsinformationen om den nordiska marknaden.

Intresset för miljöfrågor, speciellt klimatet, växer hastigt över hela världen. Miljömärkning är ett marknadsföringsredskap för producenter att marknadsföra sina miljöanpassade produkter. Förväntningarna visar på en ökat intresse för miljömärkning i eftersom efterfrågan för miljömärkta produkter kommer öka.

Andra märkningssystem

Eco Mark, www.ecomark.jp/english/	Den Japanska miljömärkningen har kriterier för kontorsmaterial och där ingår även skrivredskap.
---	---

3. Kriterieutveckling/revidering

Syftet med revideringen

Denna produktgrupp har under en längre tid haft lågt intresse från marknaden, samtidigt har det inte funnits någon aktuell miljödebatt med fokus på produkterna. Detta har lett till att produktgruppen har haft låg prioritet inom Nordisk Miljömärkning. En allmän debatt om kemikalier i samhället och barnsäkerhet har dock förkommit. Dessa frågor motiverar att fortsätta med denna produktgrupp.

Fokus i revideringsarbete bör ligga på att uppdatera kemikalie-, refill-, dokumentationskraven samt strukturen i dokumentet. Den Japanska miljömärkningen har kriterier för kontorsmaterial och där ingår även skrivredskap. Detta är en av deras mest lyckade produktgrupper med många stora licenser. I arbetet med revideringen så ska vi se om det finns möjlighet till harmonisering.

Med aktuella marknadsaktiviteter som riktar sig mot kontorsinköpare, så bör efterfrågan växa för dessa produkter. Nordisk Miljömärknings nya kriterier för leksaker kan även ge dragkraft för miljömärkning av pennor och kriterior till barn.

Mål

Kriterierna för skrivverktyg ska revideras och ett miljö- och marknadsmässigt attraktivt kriteriedokument med tillhörande underlag ska tas fram. Förutsett tillräcklig marknadsinsatts nationellt, skal minst 2 betydelsefulla aktörer ha sökt licens inom 6 månader från kriterierna har beslutats.

Om denna revision

Denna revision är främst utförd av det Svenska sekretariatet med visst stöd från Norska och Danska sekretariaten. Island och Finland har inte medverkat aktivt i arbetet.

Deltagarna från Nordisk miljömärkning var:

Ove Jansson	Projektledare Miljömärkningen Sverige
Thomas Christensen	Miljömärkningen Danmark
Arne Godal	Miljömärkningen Norge

Jeppe Frydendal(DK) och Björn-Erik Lönn(N) har varit områdeskoordinator.

4. Motivering till krav och kravnivåer

Kriterierna är utformade så att oönskade ämnen utesluts på bakgrund av deras egenskaper(t.ex. giftighet, nedbrytbarhet). Detta stycke försöker beskriva bakgrunden till de krav som är satta. Stycket kommer uppdateras efter remissen och svara på frågor som remissinstanser lämnar.

K1 Beskrivning av produkten

En beskrivning ska lämnas om produkten för att säkerställa att produkten omfattas av kriterierna. Även typbeteckning av refillpatroner ska listas för att säkerställa att licensinnehavaren erbjuder detta till produkten om så krävs. Refillpatronernas typbeteckning ska listas på licensbevis för att ytterligare uppmärksamma att dessa ska användas.

K2 Refill

Ansökaren ska erbjuda refill patroner till Svanenmärkta kulpennor, overhead-, whiteboard- och märkpenor. Dessa ska kunna bytas utan specialverktyg och ska minst innehålla lika mycket bläck som originalpatronen. Detta krav leder till minskad materialanvändning.

K3 Barnsäkerhet

Produkter som är utformade och menade för användning av barn ska uppfylla säkerhetsstandarder för CE-märkning. Svanenmärkta skrivredskap ska uppfylla högsta möjliga kvalitetsstandarder och inte innebära några risker för barn. Standarden EN-71 är en etablerad standard för leksaker och ansökaren ska säkerställa att deras produkter uppfyller relevanta delar av standarden. Beroende av produkten så kan olika delar av standarden behöver uppfyllas.

K4- K7 Krav till bläck, färg, blyerts och ingående ämnen.

Kraven är uppdelade efter olika typer av skrivredskap för att göra kriterierna tydligare. Kraven gäller samtliga ingående ämnen. I kraven accepteras föroreningar under en nivå av 0,01 %. Ämnen som är tillsatt en råvara avsiktligt eller med ett syfte, räknas inte som förorening oavsett av koncentration.

Bläck och ingående ämnen ska inte vara klassificerad enligt tabell 1 och 2. Dessa tabeller ligger som bilaga 3 i kriterierna. Klassificeringen gäller enligt Ämnesdirektivet 67/548/EEG och Preparatdirektivet 1999/45/EG med senare ändringar och anpassningar. Uppmärksamma att det är producenten av bläck och ingående ämnen som är ansvarig för klassificeringen.

UTKAST
 Bakgrundsdokument
 Svanenmärkning av Skrivredskap
 Version 3.0 Maj 2008

Tabell 1. Klassificeringslista för bläck, pigment, grafit och kriter.

Klassificering	Faroklasser
Miljöfarlig	N med R50, R50/53, R51/53, R52, R53 N utan R52/53
Mycket giftig	T+
Giftig	T
Hälsoskadligt*	Xn
Lokalt irriterande**	Xi
Frätande	C med R34 eller R35
Allergiframkallande	Xn med R42 eller Xi med R43 – gäller endast produkter avsedda för barn
Cancerframkallande	Canc1, Canc2 eller Canc3 med R40, R45 och/eller R49
Mutagen	Mut1, Mut2 eller Mut3 med R46 och/eller R68
Reproduktionstoxisk	Repr1, Repr2 eller Repr3 med R60, R61, R62, R63 och/eller R64
Explosivt	E
Extremt brandfarligt:	F+

* Undantag: Arkivbeständigt bläck som är klassificerat som R22.

** Undantag: Produkter som är klassificerade som R36, R37 och/eller R38.

Tabell 2. Klassificeringslista för ingående ämnen i bläck, pigment, grafit och kriter.

Klassificering	Faroklasser
Miljöfarlig	N med R50, R50/53, R51/53, R52, R53 N utan R52/53
Mycket giftig	T+
Giftig	T
Hälsoskadligt*	Xn
Allergiframkallande	Xn med R42 eller Xi med R43 – gäller endast produkter avsedda för barn
Cancerframkallande	Canc1, Canc2 eller Canc3 med R40, R45 och/eller R49
Mutagen	Mut1, Mut2 eller Mut3 med R46 och/eller R68
Reproduktionstoxisk	Repr1, Repr2 eller Repr3 med R60, R61, R62, R63 och/eller R64

* Undantag: Ingående ämnen till arkivbeständigt bläck som klassificeras som R22.

Motiveringar för undantag:

Arkivbeständigt bläck som är klassificerat som R22 Farligt vid förtäring. Vid inköp av kulpennor så kravs nästan alltid arkivbeständighet. I dag finns inte något bläck på marknaden som klarar kravet på arkivbeständighet samt att det inte klassas som hälsoskadligt med R22. Revideringen har fokus på att kunna licensiera kulpennor och därför anser vi att detta undantag är rimligt vid denna revision.

Produkter som är klassificerade som Irriterande med R36, R37 och/eller R38. I ett svanenmärkt skrivredskap så är mängden bläck så pass liten så faran för användaren är minimal.

Produkter klassificerade som allergiframkallande med riskfraserna Xn med R42 eller Xi med R43, gäller endast produkter avsedda för barn, detta för att barn använder produkterna på ett annat sätt än vuxna vilket leder till högre risk för allergier.

Ämnen kopplade till allvarliga miljö- och hälsorisker

Följande ämnen är kopplade till allvarliga miljö- och hälsorisker: antimon, arsenik, barium, kadmium, kvicksilver, selen, bly och sexvärdigt krom och får därför inte ingå i bläck eller pigment.

Organiska lösningsmedel

Flyktiga organiska lösningsmedel (ångtryck över 0,01kPa, vid 20 C0) får inte ingå i bläck. Organiska lösningsmedel tillsätts till bläck/färger i overheadpennor, whiteboardpennor och märkpennor för att bläck/färger inte skall torka så fort som de tillsätts. Organiska lösningsmedel kan vara hälsofarliga för användarna av skrivredskapen. Alternativt kan organiska lösningsmedel ersättas med vatten, men detta kräver tillsättning av konserveringsmedel

Etanol (CAS 64-17-5), 1-propanol (CAS 71-23-8), Isopropylalkohol (CAS 67-63-0), 1-methoxy-2-propanol (CAS 107-98-2) accepteras därför i bläck/färger i overheadpennor, whiteboardpennor och märkpennor. Dessa ämnen har också en lägre potential för skapande av fotokemiska oxidanter än andra organiska lösningsmedel.

I remissförslaget till förstagenerationens kriterier blev det föreslaget en gräns på max 20% etanol i bläck/färger. Detta krav blev kritiserat på grund av att det inte finns produkter med innehåll av organiska lösningsmedel med en lägre nivå än 70-80 %. I förslaget som blev framtaget blev därför kravet att etanol kan accepteras i overheadpennor, whiteboardpennor och märkpennor, utan att det sattes en max gräns till innehåll av etanol.

Bläck får inte innehålla aromatiska eller halogenerade hydrokarboner. Undantag görs för aromatiska hydrokarboner som kan ingå i denatureringsmedel för alkohol och organiska pigment/färger.

Konserveringsmedel som är bioackumulerbara ska inte ingå i bläck. Konserveringsmedel anses inte som bioackumulerbara om $BCF < 100$ eller $\log K_{ow} < 3$.

K8 Återvinning

Produkter ska inte försvåra återvinning. Produkten ska därför tillverkas av material som enkelt kan återvinnas. I första hand materialåtervinnas men även energiåtervinning accepteras.

K9 Papper

Papper i skaft och hylsa ska tillverkas av minst 50 % återvunnen pappersråvara.

K10 Plast

Plast i skaft och hylsa ska tillverkas av minst 50 % återvunnen plast eller förnyelsebar plast. I remissförslaget ställs krav på att plasten ska vara återvunnen efter konsumentledet. Övriga förnyelsebara material premieras genom detta krav. Plasten får även inte vara klorbaserad.

Pigment för färgning av plast får inte innehålla antimon, arsenik, barium, kadmium, kvicksilver, selen, bly och sexvärdigt krom.

K11 Andel certifierad träråvara

För skrivredskap som innehåller trä i skaft eller hylsa så ska minst 50 % av råvaran komma från certifierad skog. Detta krav överrensstämmer med övriga kriterier inom svanenmärkningen där vi ställer krav på träråvara.

K12 Förnyelsebarråvarors ursprung

Detta krav överrensstämmer med övriga kriterier inom svanenmärkningen där vi ställer krav på träråvara, det som är unikt med detta krav är dock att vi även ställer krav på ursprunget för förnyelsebar plastråvara. Ansökaren ska dokumentera varifrån råvaran kommer samt vilken typ av råvara som det är samt säkerställa att råvaran inte stammar från miljöer med höga biologiska och/eller sociala skyddsvärden. Nordisk miljömärkning kan kräva in ytterligare dokumentation för att säkerställa att kravet uppfylls.

K13/K15 Metaller

Det Svenska miljö kvalitetsmålet "Giftfri miljö" motiverar att ställa krav på att kända miljögifter, som t.ex. bly, kvicksilver och kadmium förbjuds till hylsan och skaftet i svanenmärkta skrivredskap. Miljömålet Giftfri miljö, innebär bland annat att miljön ska vara fri från ämnen och metaller som skapats i eller utvunnits av samhället och som kan hota människors hälsa. Därför anser vi även att krom och nickel bör förbjudas.

Nickel är t.ex. den vanligaste orsaken till kontaktallergi och allergiskt kontakteksem. I en nationell miljöhälsoenkät (NMHE99) framkom att ca 800 000 människor i åldern 19 - 81 år är känsliga/överkänsliga eller allergiska mot nickel. Enligt motsvarande miljöhälsoenkät riktad till barnfamiljer (BMHE03) framkom att bland 12-åringarna hade 9 procent av flickorna (ca 5 400) och 2 procent av pojkarna (ca 1 400) nickelallergi. Även om miljömålet visat sig vara svårt att nå är nedgången av mängden nickel i produkter ett steg i rätt riktning.

K14 Plast

Produkter ska inte försvåra återvinning. Produkten ska därför tillverkas av material som enkelt kan återvinnas.

K16 Information till kund

Ansökaren ska rekommendera användaren att refill ska användas. Information ska finnas på förpackning och i produktblad. Kravet ställs för att öka användningen av refill. Förpackning ska vara märkt med Svanenmärket, tillhörande licensnummer samt gällande undertext.

K17 Klorhaltiga plastmaterial

Det får inte användas klorhaltiga plastmaterial i emballaget. Detta krav överrensstämmer med övriga kriterier inom svanenmärkningen där vi ställer krav på plast till förpackningar.

K18 Papper

Pappersråvara ska bestå av minst 70 % återvunnen pappersråvara. 70 % har bedömts vara en lämplig nivå för papper till förpackningar.

K19 Retursystem

Relevanta nationella regler, lagar och/eller branschavtal beträffande retursystem för emballage ska uppfyllas i de nordiska länder där de Svanenmärkta skrivredskapen marknadsförs. Detta krav överrensstämmer med övriga kriterier inom svanenmärkningen där vi ställer liknande krav.

K20 Skrivredskapets kvalitet

Svanenmärkta skrivredskapen ska hålla samma användarkvalité som liknande produkter på marknaden. Licensinnehavaren ska garantera att kvaliteten vid leverans från tillverkning för Svanenmärkta skrivredskap inte försämras under licensens giltighetstid. Kvalitén får inte skifta under tiden som de svanenmärkta skrivredskapens tillverkas.

K21 Skrivlängd för kulpennor

Kulpennor ska ha en skrivlängd på minst 4000 meter. Kravet gäller även refillpatroner. Kravet är förankrat som rimlig nivå hos tillverkare. Testmetoden skall beskrivas i brist på etablerad internationell standard.

K22 Livstidsfunktionsgaranti för kulpennor

Ansökaren ska lämna livstidsfunktionsgaranti för svanenmärkta kulpennor. Det är tillverkaren som bedömer vad de anser vara livstid för den aktuella produkten och beskriver det i bifogade garantivillkor. Detta krav ger även motiv för användning av refill samtidigt som den säkerställer en hög kvalité på produkterna. Exempel på tillverkare som lämnar denna garanti finns redan idag.

K23 Lagar och förordningar

Detta krav överrensstämmer med övriga kriterier inom svanenmärkningen där vi ställer liknande krav.

K24 Miljöpolicy

Kravet leder till en helhetssyn på miljöarbetet inom det ansökande företaget. Vilket kan leda till andra miljövinster än bara de som erhålls genom svanenmärkning av skrivredskap.

K25 – K30 Övriga kvalitetskrav

Dessa krav överrensstämmer med övriga kriterier inom svanenmärkningen där vi ställer liknande krav.

5. Nya krav i framtida kriterier

Att utöka produktgruppen med ytterligare produkter inom kontorsområdet skulle kunna vara en väg att gå i framtiden. Denna idé stämmer väl med Japanska EcoMark:s kriterier för kontorsmaterial.